

**İNŞAAT PROGRAMI VE İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ  
ÖĞRETİM ELEMANLARININ BİLİM DİLİ OLARAK TÜRKÇEYİ  
KULLANMA YAKLAŞIM VE DUYARLILIKLARI  
(ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)\***

**LANGUAGE APPROACH AND TURKISH AWARENESS OF THE  
ACADEMIC STRAFF IN THE DEPARTMENTS OF  
CONSTRUCTIONAL ENGINEERING AND CONSTRUCTIONAL  
PROGRAMME (OF ONDOKUZ MAYIS UNIVERSTY)**

**Hanife Nâlân GENÇ\*\***

**Sait Sami GENÇ\*\*\***

“Öyle istiyorum ki, Türk Dili bilim yöntemleriyle kurallarını ortaya koysun ve her dalda yazı yazanlar, bütün terimleriyle çoğunluğun anlayabileceği güzel, ahenkli dilimizi kullansınlar”  
Mustafa Kemal Atatürk

**Özet**

Bu çalışmada Türkçenin bilim dili olarak İnşaat Mühendisliği ve İnşaat Programı'ndaki algılanması, düşünülmesi, kullanılmasının verisel bir saptaması yapılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnşaat Mühendisliği ve İnşaat Programı'ndaki öğretim elemanlarının bilim dili olarak Türkçeyi kullanma yaklaşım, duyarlılık ve tutumları araştırılmıştır. Bilim dili olarak Türkçenin nasıl değerlendirildiği bu üç kavramı kapsayacak biçimde hazırlanmış bir sormaca uygulanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre; her iki bölümde çalışan öğretim elemanlarının da akademik çalışma ve kariyerlerinde Türkçeyi kullanmak istedikleri ancak yerleşik kullanım alışkanlıkları ve alanlarındaki bazı kabullenmeler nedeniyle yabancı kaynaklı sözcükleri de kullandıkları saptanmıştır. Katılımcıların tamamı İnşaat Mühendisliği alanında bilim dili olarak Türkçenin kullanılması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yönünde görüş bildirmişlerdir.

**Anahtar sözcükler:** İnşaat Programı, İnşaat Mühendisliği, bilim dili, Türkçe.

---

\* Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 16–18 Mayıs 2007 tarihleri arasında düzenlenen “Dil Devriminin 75.Yılında Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe” Şöleni'nde sunulmuş bildirinin gözden geçirilip genişletilmiş biçimidir.

\*\* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi ABD, Samsun, Türkiye

\*\*\* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Havza Meslek Yüksekokulu, Samsun, Türkiye

### **Abstract**

This study aims to be able to provide data for the provision of a perspective, a train of thought, a mode of utilization for the conception of Civil Engineering and Construction Programmes as fields of scientific study in Turkey. In line with this purpose, the approach taken by the instructors of the Civil Engineering and Construction Programme at Ondokuz Mayıs University to the use of Turkish as the language of scientific study was studied. How these professionals evaluate Turkish as a language of scientific study was assessed through a survey encompassing these three perspectives. The findings were that: though professionals in both departments would have wanted to use Turkish for scientific study purposes due to the fact that they have become used to using foreign terminology and the fact that borrowed terminology has been accepted in their milieu they were not able to use their native language to the extent that they wished. All participants in the survey agreed that Turkish should be used as the language of instruction and it should be enriched and more widely used as the language of scientific study in their discipline.

**Key words:** Civil Engineering programme, Construction engineering, scientific language, Turkish.

### **İletişim Dilinden Bilim Diline Türkçe**

Bildirişim ve iletişimi sağlayan dil, sesbilim, sözcükbilim, dizinbilim, anlambilim dallarıyla bizi ve yaşamımızı tüm yönleriyle saran çok yönlü, büyümlü bir varlıktır. Dış dünyayı anlama ve yorumlamayı sağlayan dil, bireyin anlam evrenine girmedikçe içselleştirilemez. Onun bu büyümlü insanın en önemli edimi olmasıyla da yakından ilgilidir. Bildirişme dizgesi olan dili, yalnızca bir dizge olarak değil, toplumsal yapısıyla bir kurum olarak da değerlendirmek olasıdır. Bildirişmenin gerçekleşmesi, yani anlaşma, ancak verici ve alıcı arasında ortak olan bir dizgeyle sağlanabilir (Aksan, 1979: 44). Bu ortaklık, insanları bir arada tutan ve toplumun yaşayış, dünya görüşü, ekinsel yapısı, inancı ve felsefesi gibi pek çok mirasını kuşaktan kuşağa aktaran bir araçtır. Ses, biçim ve anlamın birleşiminden oluşan bu dizgenin en önemli amacı anlaşma ve anlatımı sağlamaktır.

Kendi içinde çok yönlü bir yapı taşıyan dil, yaşam koşulları, toplumsal ve ailevi çevre, öğrenim ve ekin düzeyine bağlı bir dizi sorunu da beraberinde getirmiştir. O halde, ortak bir toplumu oluşturan bireylerin aynı dili konuşuyor

olmalarına karşın beliren bu sorunlar nedir ya da neden ortaya çıkmıştır? Aslında bu sorunun kaynağı da yanıtı da çok çeşitli ve farklı nedenlere dayalı olarak belirmektedir. Örneğin, bir toplumun kendi içindeki ve diğer toplumlarla ekinsel, ticari, dinsel ya da siyasi ilişkiler nedeniyle sözcük geçişleri kaçınılmaz olmuştur. Diller arası ilişkiler yalnızca sözcükler bağlamında değil sözdizimsel açıdan da olmakta ve yeni kavramlar gerek çeviri gerekse, ses dizgeleri ve anlatım yollarının yakınlaşması yoluyla gerçekleşmektedir.

Her toplum ya da topluluğun anlam yaratması ve bunu aktarma, paylaşma yani iletişim boyutuna dökmesi kendi anadili ile olmaktadır. “Evren zihnimizde, anadilimize göre biçimlenir; biz çevremize anadilimizin penceresinden bakar, varlıkları, durumları hep onun anlama ve anlatma yolundan giderek adlandırırız” (Aksan, 1992: 11). Dilin en yüce varlık ‘ana’ ile özdeşleştirilmesi konuşmaya başlayan bebeğin öykünerek anneyi örnek alması ve onun sıcaklığına sokulmasındandır. “Genellikle annenin dilinin ses dizgesi, vurgu, ton gibi özellikle büyümekte olan çocuğun diline derin çizgilerle yerleşir. Bu özelliklerin değiştirilmesi zor, hatta kimileri için olanaksızdır” (Aksan, 1992: 6). Yani annenin sesletim ve dili kullanım biçim ve düzeyinin çocuğun anadil gelişimde ilk ve doğrudan etkiye sahip tek güç olduğu yapılmış birçok çalışmayla bilinmektedir. Felsefeci Uygur’un da tanımladığı gibi, “çoğun genişlemedir, özgürleşmedir, yaygınlaşmadır, yücelmedir anadil bizim için” (1989: 15).

Dünyada yaşamış ve yaşayan dillerin sayısının çeşitli kabile dilleri de dâhil olmak üzere ortalama 3000–3500 olduğu belirtilmektedir (Aksan, 1979: 101). Aksan’ın belirttiği bu sayı güncel verilerle karşılaştırıldığında şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Avrupa Konseyi tarafından “26 Eylül Avrupa Diller Günü” etkinlikleri için gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, Avrupa’da 225 yerli dilin konuşulmakta olduğu ve bu sayının dünyada konuşulan dil sayısının sadece yüzde 3’ünü oluşturduğu belirtilmektedir.<sup>1</sup> Ayrıca, dünya üzerinde birbirine yakınlık ya da benzerlik taşıyan dillerin 2000’e yakın halk tarafından konuşulduğu belirtilmektedir.<sup>2</sup> Bu diller içinde Yahya Kemal’in “Türkçe ağzımda annemin sütüdür” diyerek kutsallaştırdığı, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Türkçem benim ses bayrağım” diye tanımladığı Türkçe, yalnızca iletişimsel ve yazınsal boyutta değil bilim ve öğretimde de varsıldır.

Biz bu küçük araştırmada Türkçeyi genel dil çerçevesinde değil özellikle bilim dili oluşu yönüyle ele almaya çalıştık. O halde bilim dili nedir sorusunun çağrıştırdığı ilk anlam, bir bilim alanı veya dalına özgü bir dildir. Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü’nde, bilim dili “bir bilim dalına özgü terimlerin oluşturduğu üstdil” olarak tanımlanmaktadır (1988: 48). Bu üstdil tıpkı genel dil gibi bilgiyi aktarmayı imler. Bir başka anlatımla, “bilimi oluşturan veri ve bilgileri sözlü ve yazılı olarak başkalarına aktarmak üzere kullanılan dildir”

<sup>1</sup>[http://www.karalahana.net/index2.php?option=com\\_content&task=view&id=399&pop=1&page=0&Itemid=59](http://www.karalahana.net/index2.php?option=com_content&task=view&id=399&pop=1&page=0&Itemid=59)

<sup>2</sup><http://www.pro-tran.com/tr/Sprachen-Informationen/Sprachen-Informationen.htm>

(Köksal, 1989: 42). Yani bilim dilinde de dilsel bildirimlerin ortak amacı gereksinmelerdir.

Türkçenin bilim dili olarak ele alındığı ve incelendiği pek çok bilim alanı vardır. Bu alanlar içinde tıp, bilgisayar mühendisliği, otomotiv, elektronik, bilişim gibi alanlarda çok çalışma, gözlem ve araştırma yapılmış olduğunu da dikkate alarak bir başka bilim dalı olan inşaat ve inşaat mühendisliğindeki genel durumun saptanmasına katkı sağlayacak yönde bir yaklaşımın uygun olabileceği kanısına ulaştık. Bu kanıya varmamıza inşaat mühendisliği alanında yabancı veya yabancı kaynaklı sözcüklerin kullanılıyor olması yanında bu alanda çok fazla çalışmanın veya incelemenin yapılmamış olması da etken olmuştur.

Türkçe saydamlığı, tımsal güzelliği, yapısal düzenliliği, söz dağarcığı, türetme olanaklarının zenginliği, uyumlu sayma ve dil sistemi ve işlek yapısıyla bilim dili düzleminde yetkinliğini ve özgünlüğünü kanıtlamıştır. Ancak bu görüşe tamamen veya belli açılardan katılmayanların farklı düşünceleri de olabilir. Bu düşünceleri sorunun nedenleri üzerinde biraz durarak açınsayabiliriz.

Türkçenin bilim dili olarak gelişimini engelleyen nedenlerin başında üniversitelerde özellikle de İngilizce olarak yabancı dilde öğretimin yaygınlaşması ve bilim dili olarak da İngilizce'nin gücünü artırmış olması yer almaktadır. Özellikle son otuz yılda artan bir eğilimle, bilim alanını, kendi dilini, ekinini bile İngilizce olarak öğrenmeye koşullanan gençler hiçbir ussal nedene bağlanamayan bir yaklaşımla eğitim görmeye başladılar. Kendi anadilini etkin olarak kullanamayan bu gençler yine yarım yamalak öğrendikleri İngilizce ile anadillerini tehlikeye atmış oldular. Dolayısıyla ne anadilini doğru biçimde kullanabilen ne de öğrenme sürecini bir türlü tamamlayamadıkları yabancı dili öğrenebilen bir kuşak yaratıcılık ve araştırmacı ruhtan yoksun bırakılmış oldu. "Bilim dilini oluşturabilmenin ön koşulu çağdaşlaşmaktır, onun birinci adımı da toplumun bireylerine iyi bir eğitim vermektir" (Kuleli, 1989: 33). İyi bir eğitimin yolu da Türkçenin bilim dili olarak eğitim dizgesinde yer alması koşuluna bağlıdır.

Türkçenin bilim dili olmadığı ya da yetersiz veya eksik olduğu görüşü baştan bu dilin gelişimine vurulan bir baltadır. Eğer Türkçe bilim dili olarak yeterince onay görmüyorsa -Türkçenin bilim dili olma yönünde yıllar önce kanıtladığı gücü ve etkinliği yanında tartışmaya bile gerek duyulmayacak kadar saçma bu görüş- en büyük nedenleri arasında bilim ve teknolojiye 'evrensel boyutta' bir katkı sağlanamamış olmasıdır. Bu nedenle de kullandığımız kavramlar yanlışlıkları ve eksiklikleriyle kendi dilimizde değil bir başka yabancı dilden aktararak kullanılmaktadır. Bu aktarım sırasında terimler veya sözcükler anlattıkları varlıkları adlandırırken dilden dile farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Oysa bilimin evrenselliği bilim dilinin olanaklarının iyi saptanmasına bağlıdır. "Bilim dili bilimde elde edilen, ulaşılan kavramları kesin,

açık, yanlış yorumlamalara, algılamalara kapalı, en anlaşılır biçimde dile getiren bir terimler dizgesidir” (Koç, 1989: 12). Ülkeler arası ekinsel, siyasal, toplumsal veya basın yoluyla ilişkiler o ülkelerin dış dünyaya açılımıdır hiç kuşkusuz. Bir dile giren yabancı sözcük ve kavramlar yalnızca sesletim boyutunda değil, biçim ve anlamsal yönden de girdiği dilin özelliklerine göre değişime uğrar. Örneğin, mobilya (mobilia olarak İtalyanca’dan), möble ise (Fransızca’dan meuble) olarak girmiştir. Yine teras (Fransızca’dan terrasse), taraça (İtalyanca’dan terrazza) dan girmiştir (Aksan, 1982:34). Yabancı dilden Türkçeye kavramın aktarılması bu terimin anlama boyutunda da kazanılmasıyla olasıdır. Bu kazanımdan sonra özümsemesi ve yaygınlık kazanması da şarttır tabii ki. Çünkü bilinmelidir ki dile giren yalnızca yabancı kökenli sözcükler değil, yabancı düşünme biçimleridir de aynı zamanda. Bu nedenle her iki dilin de anlatım yolları ve olanakları iyi bilinmelidir. Bilim alanında kullanılan sözcüklerin günlük yaşamda kullanılageldikleri gibi yan anlamlarıyla değil terimsel anlamlarıyla kullanılmalarının zorunluluğu sözcük türetmede bir sorun olarak belirmektedir. Çünkü her zaman için yan anlamlarından arınmış bir sözcüğün teknik terim olarak karşılığını bulmak kolay olmamaktadır. Türk Dil Kurumu’nun 102 terim sözlüğü bilim adamlarına uğraş alanlarındaki bilimle ilgili sözcük üretmelerine büyük katkı sağlayacak orandadır. Türk Dil Kurumu’nun 1932-1983’lü yılları kapsayan zaman aralığında “100’e yakın terim sözlüğü hazırlanmış, aşağı yukarı 100.000 civarında terim açıklamalı olarak karşılanmıştır” (Sankur, 1989: 30). Ne yazık ki kurumun kapatılışı Türk Dili’nin gelişime balta vuran büyük bir boşluk olmuştur.

Bilim dili bilim alanında kullanılan sözcük ve terimlerin tamamından oluşur ve ilgili ulus dilinin bir parçasıdır. Genel dilin yapı taşları olan sözcükler sanat ya da bilim alanında özel anlamlar yüklenerek terimleşir. Dolayısıyla, terimler Türkçedeki köklerinden türememiş kendi sözcükleriyle üretilmemişse, bilginin kazanılması ya da öğrenilmesi de önemli bir güçlük olarak belirecektir. Kendi içinde terimleşen sözcükleriyle bilim dili sıklıkla konuşma diliyle örtüşmez. Çoğunlukla günlük dilden farklı ya da ayrı anlamlar yüklenen sözcükler ilgili bilim alanına özgü bir anlatım ve anlama kavuşur. Bilim alanında kullanılan sözcükleri bilmek nasıl o dili kullanmaya yeterli olmazsa bu sorunu kendi anadilinin sorunları dışında tutmak da bilinçli bir yaklaşım olamaz. Bu nedenle de hukuk ya da tıp gibi alanlarda kullanılan pek çok terim alanın kullanıcılarınca kavranabilir. Uluslararası bilimsel terimler olmayan üstelik Türkçe karşılıkları bulunan sözcük ya da terimler için kimi kullanımların yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.

## *Yöntem*

## *Araştırma Deseni*

Bu çalışmada Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü ve üniversiteye bağlı yüksekokullardaki İnşaat Programı öğretim elemanlarının bilim dili olarak Türkçeyi kullanma duyarlılıklarını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan bir sormaca (anket) uygulanmıştır. (1)

### **Araştırma Grubu**

Araştırma grubunu Ondokuz Mayıs Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü, Kavak Meslek Yüksekokulu ve Havza Meslek Yüksekokulu öğretim elemanları oluşturmaktadır. Çalışma grubunda 10 kişi İnşaat Mühendisliği Bölümünde, 5 kişi de yüksekokullarda İnşaat Programlarında görev yapmaktadır.

### **Veri Toplama Aracı**

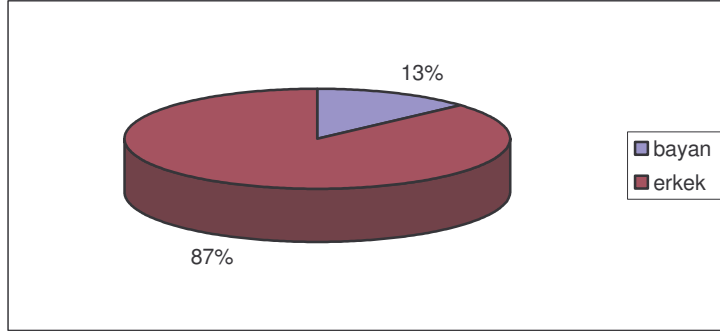
Araştırmayı gerçekleştirmek üzere araştırma grubunun görüşlerini belirlemek için bir sormaca geliştirilmiştir. Sormacanın geliştirilmesinde uzman görüşlerine de başvurulmuştur. Formun ilk dört sorusu katılımcıları tanımaya yönelik sorulardır. Sonraki yedi soru İnşaat Mühendisliği bilim dalında Türkçenin bilim dili olarak kullanılması duyarlılığına yöneliktir. Son üç soru ise açık uçlu (yapılandırılmamış) sorulardır. Bu sorularla, katılımcıların İnşaat Mühendisliği bilim alanında Türkçenin kullanılmasına yönelik saptamaları, eğilimleri, değerlendirmeleri, öneri ve görüşleri saptanmaya çalışılmıştır.

### **Veri Analizi**

Sormacadan elde edilen veriler soruların seçeneklerine göre sınıflandırılmış, frekansları çıkartılarak pasta grafikleri çizilmiştir.

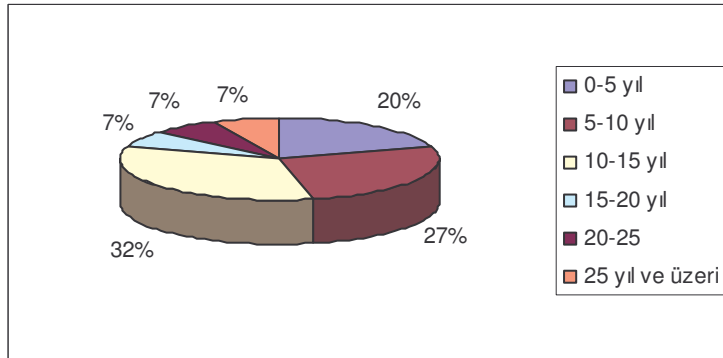
### **Bulgular ve Yorum**

Birinci soruda katılımcılara cinsiyetleri sorulmuştur. Araştırma grubunu 13 erkek ve 2 bayanın oluşturduğu görülmüştür. Katılımcıların cinsiyet oranları şekil 1'de verilmiştir.

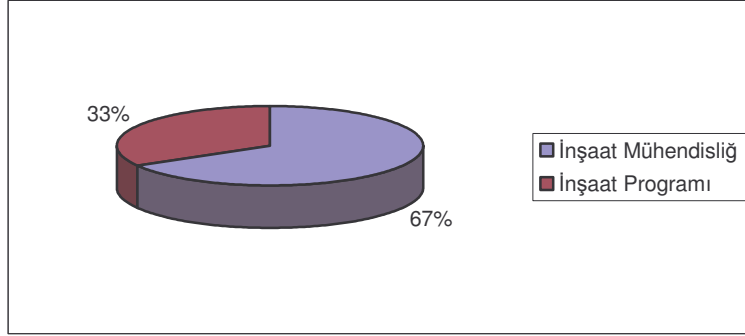


Şekil 1: Katılımcı cinsiyet oranları

İkinci soruda katılımcıların meslekteki çalışma yılları sorulmuştur. Buna göre 0–5 yıl yanıtını 3 kişi, 5–10 yıl yanıtını 4 kişi, 10–15 yıl yanıtını 5 kişi, 15–20 yıl yanıtını 1 kişi ve 20–25 yıl yanıtını da 1 kişi vermiştir. Görüldüğü üzere, katılımcıların meslekteki hizmet yılları 0–15 yıl arasında yoğunluk kazanmaktadır. Şekil 2’de bu değerler pasta grafikte yüzde oranlarıyla verilmiştir.

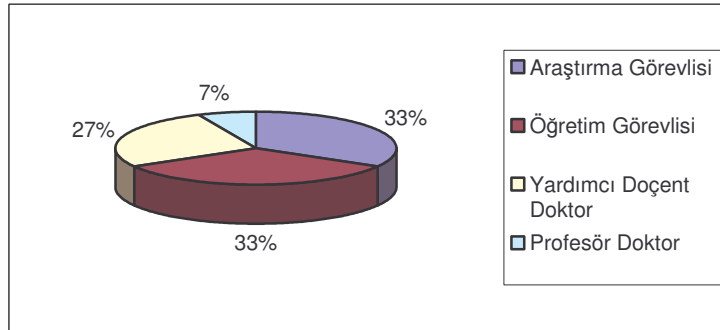


Üçüncü soruda katılımcılara çalıştıkları bölüm sorulmuştur. Bu soruya İnşaat Mühendisliği Bölümünü yanıtını 10 kişi, İnşaat Programı yanıtını da 5 kişi vermiştir. Şekil 3’de bu değerler yüzde olarak verilmiştir.



Şekil 3: Katılımcıların çalıştıkları birimler

Dördüncü soruda katılımcılara meslekteki unvanları sorulmuştur. Bu soruya Araştırma Görevlisi yanıtını 5 kişi, Öğretim Görevlisi yanıtını 5, Yardımcı Doçent Doktor yanıtını 4, Profesör Doktor yanıtını 1 kişi vermiş, Uzman ve Diğer yanıtını veren olmamıştır. Şekil 4’de bu değerler yüzde olarak verilmiştir.

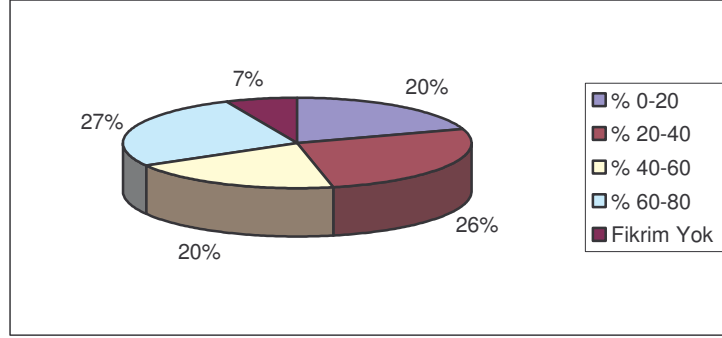


Şekil 4: Katılımcıların unvanları

Beşinci soruda katılımcılara “İnşaat mühendisliği bilim alanında kullanılan terim ve/veya terminolojide yabancı kaynaklı sözcüklerin oranı hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 3 kişi %0 - %20 yanıtını, 4 kişi %20-%40 yanıtını, 3 kişi %40-%60 yanıtını, 4 kişi %60-%80 yanıtını, 1 kişi de oran hakkında fikrim yok yanıtını vermiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlara bakıldığında oranların %0-80 arasında geniş bir alanda değişim gösterdiği görülmektedir. Bu da bize

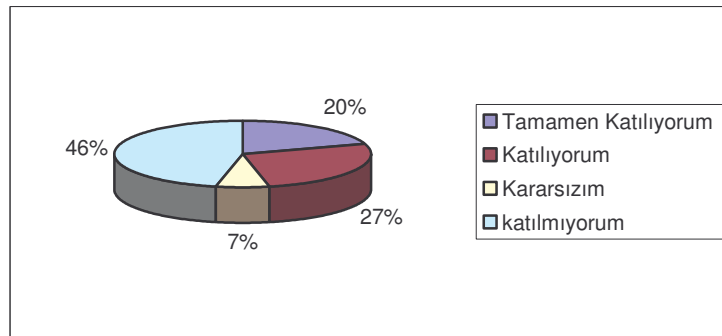


İnşaat Mühendisliği bilim alanında kullanılan yabancı terim ve sözcüklerin oldukça fazla olduğunu düşündürmektedir. Şekil 5'te bu soruya verilen yanıtların oranları görülmektedir.



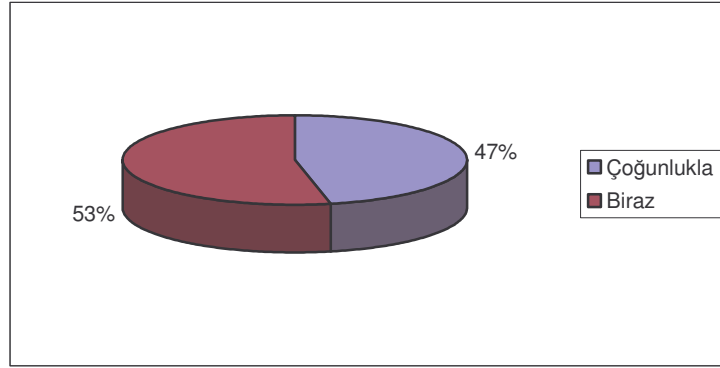
Şekil 5: Yabancı kaynaklı sözcük oranları

Altıncı soruda katılımcılara “İnşaat Mühendisliği biliminde yabancı sözcükler oranı Türkçeye zarar vericidir” yargısı hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu soruya 3 kişi tamamen katılıyorum, 4 kişi katılıyorum, 1 kişi kararsızım, 7 kişi katılmıyorum yanıtını verirken hiç katılmıyorum yanıtını veren olmamıştır. Bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında, ortak bir görüşün ortaya çıkmadığı görülmektedir. Bu yargıya katılanlarla katılmayanlar arasında birbirine tamamen karşıt iki farklı görüş ortaya çıkmaktadır. Dolayısı ile zarar verir ya da vermez yönünde ağırlıklı bir kanı ortaya çıkmamıştır. Şekil 6'da bu değerler yüzde olarak verilmiştir.



Şekil 6: Yabancı kaynaklı sözcüklerin Türkçeye zarar verme oranları

Yedinci soruda katılımcılara “Alanda kullandığınız yabancı kaynaklı sözcükleri hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 7 kişi çoğunlukla, 8 kişi biraz yanıtını verirken, hiç kullanmıyorum yanıtını veren olmamıştır. Şekil 7’de bu değerler yüzde olarak verilmiştir.



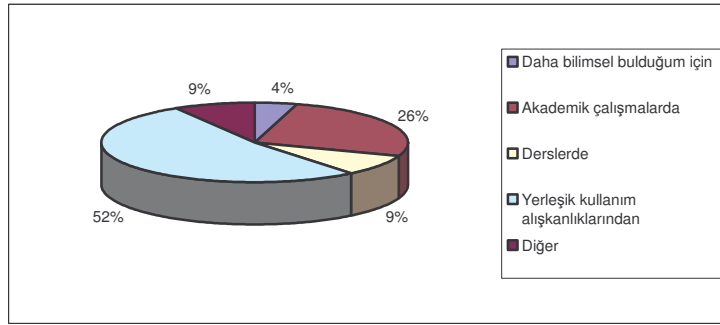
Şekil 7: Yabancı kaynaklı sözcüklerin kullanım sıklığı

Katılımcı yanıtlarına bakıldığında, tüm öğretim elemanlarının kullanım sıklıkları değişkenlik gösterse de hepsinin yabancı kaynaklı sözcükleri kullandıkları anlaşılmaktadır. İnşaat alanında bilim dili olarak Türkçenin kullanılmasından yana olanların sayısının küçümsenmeyecek oranda olmasına karşın terimleşme boyutunda farklı yaklaşımların sergilenmesi ve tutarsızlıklar duyumsanması anadilin tercih edilmemesi sonucunu doğurmaktadır. “Bilimciler neyi düşünebiliyorlar ve düşüncelerini dile döküyorlarsa, bilim dili olarak Türkçe onu anlatabilir/adlandırabilir” (Kula, 2004: 132). Bu konuda alanda başvuru niteliği taşıyabilecek boyut ve nitelikte kaynağın olmaması bu sonucun doğmasında etkili olmuştur.

Bilim alanında bütünüyle Türkçe terimlerin, kavramların kullanılması görüşü ne kadar yanlışa, yabancı dillerden ödünçleme düşüncesinin tamamen engellenmesi görüşü de bütünüyle doğru değildir. Çünkü yabancı kaynaklı sözcüklerin anadile girmesi kolay ancak sökülüp atılması oldukça zordur. O halde yapılması gereken bu terimler daha dile girmeden yerleşmelerini engellemektir.

Sekizinci soruda katılımcılara “Bilim alanınızda yabancı kaynaklı sözcükleri kullanıyorsanız kullanma gerekçe veya gerekçelerinizi belirtiniz” sorusu yöneltilerek birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Bu soruya, 1 tane daha bilimsel bulduğum için yanıtı, 6 tane akademik çalışmalarda yanıtı, 2 tane derslerde yanıtı, 12 tane yerleşik kullanım alışkanlıklarından dolayı yanıtı verilmiştir. İki tane de diğer seçeneği işaretlenerek şu açıklamalar

yapılmıştır. Bir gerekçe, “bazı sözcüklerin Türkçede tam karşılıkları oturtulmadığı için” şeklinde diğer gerekçe de, “Türkçe karşılığı olabilecek terimler anlamlı olmak koşuluyla üretilip kullanılabilir ve bu terimlerin yerleşmesi hızlı bir şekilde yapılırsa daha iyi olur” şeklinde olmuştur. Şekil 8’de bu değerler yüzde olarak verilmiştir.



Şekil 8 : Yabancı kaynaklı sözcüklerin kullanım gerekçeleri

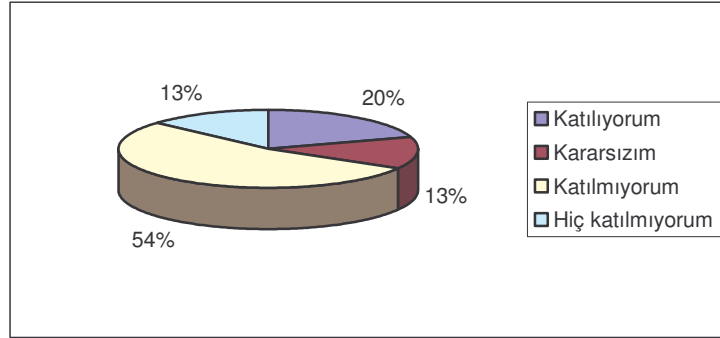
İnşaat bilim alanında yabancı kaynaklı terimlerin ve sözcüklerin kullanılması daha bilimsel olduğu yargısıyla da bütünleşince yaygınlaşmaktadır. Toplumsal değerlendirme ve yargılar teknolojik yeğlemeleri tetiklemektedir. İçinde bulunulan toplum ve çağın değerlendirmeleri sonucu kimi yabancı terimin kullanılması daha etkin, sık ya da tinsel nitelendirilebilmektedir.

Türkçenin bilim ve teknoloji dili kimliği akademik ortamlardaki değerlendirmelere koşut olarak değişebilmektedir. Akademik yükseltme ve yayınlarda daha bilimsel değerlendirildiği için yabancı terimleri yeğleme alışkanlığı bilim dilinden Türkçeyi önemli ölçüde uzaklaştırmaktadır. Özellikle Yüksek Öğretim Kurulu’nun akademik yükselmeler için öngördüğü koşullar incelendiğinde puanlama yöntemde yabancı dille yapılan bir yayın ya da çalışmanın Türkçe olarak yapılmış olandan daha az saygın ve bilimsel görülmesi Türkçeye zarar veren bir başka açmazdır. “...Akademisyenlerin Türkçe kitap yazmaya teşvik edilmemesinin Türkçeyi yıpratmış düşüncesi de yaygındır” (Kızıltepe ve Doğançay-Aktuna, 2006: 237). Yabancı dil bilme iletişim ve gelişme için bir araç değil amaç olarak görüldüğü sürece bu sorunun büyüyeceği çok açıktır.

Yabancı kaynaklı sözcüklerin derslerde kullanılma gerekçeleri büyük oranda, geleceğin teknik elemanlarını yabancı kaynaklı terim ve sözcüklerle tanıştırma adına olduğu düşünülebilir.

Yükseköğrenim yaşamı boyunca yabancı dilden terimleri karşılama alışkanlığı, iş yaşamında zorlayıcı bir neden olmadıkça sürmüş ve ortaya Türkçe kurulmuş İngilizce sözcüklerden oluşan ‘Fransızlaştırılmış’, ‘İngilizceleştirilmiş’ yapay bir dili ortaya çıkmıştır. Bu durum anadildeki terimlerin dolaşıma girebilmesini büyük ölçüde zorlaştırmıştır.

Dokuzuncu soruda katılımcılara “Diğer mühendislik alanlarıyla karşılaştırıldığında inşaat mühendisliğindeki yabancı kökenli terminolojinin kullanılması zorunludur” yargısı hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu soruya 3 kişi katılıyorum, 2 kişi kararsızım, 8 kişi katılmıyorum, 2 kişi hiç katılmıyorum yanıtını verirken tamamen katılıyorum yanıtını veren olmamıştır. Şekil 9’da bu değerler yüzde olarak verilmiştir.



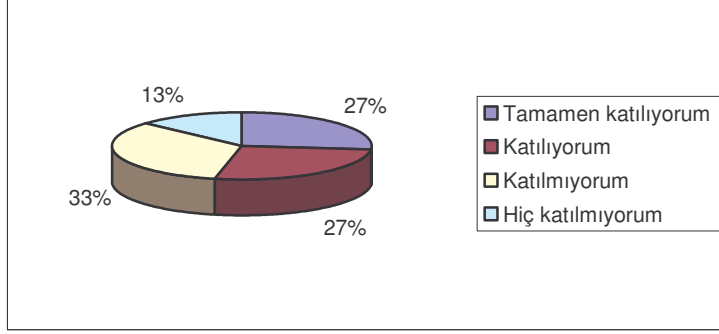
Şekil 9: Yabancı kökenli terminolojinin kullanılma zorunluluğu

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan da görüldüğü gibi yabancı kökenli terminolojinin İnşaat Mühendisliği bilim alanına yerleşmesi pek onay görmemektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bilim dili olarak Türkçenin varsıl olduğuna inanmakta ve böyle bir zorunluluğun olduğuna inanmamaktadır.

Türkçenin bilim dili olarak kullanılması ve geliştirilmesine en çarpıcı örnek olarak 1933’lü yıllarda İstanbul Üniversitesi’ne gelen yabancı bilim adamlarından Türkçeyi öğrenmeleri ve derslerini Türkçe vermeleri gösterilebilir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarını izleyen bu önemli adım bilim dili olduğunu yıllar önce kanıtlamış olan Türkçemize şimdilerde daha da sahip çıkmamız gerektiğini gösterir.

Onuncu soruda katılımcılara “İnşaat mühendisliği alanında hangi dilin bilim dili olarak kullanıldığıнын önemi yoktur. Çünkü aslolan o bilim dalının gelişmesidir” yargısı hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu soruya 4 kişi tamamen katılıyorum, 4 kişi katılıyorum, 5 kişi katılmıyorum, 2 kişi

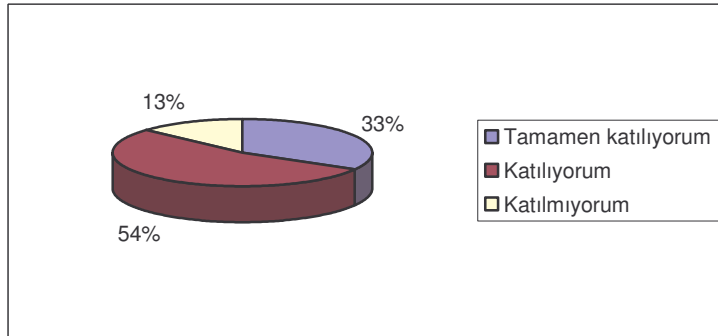
hiç katılmıyorum yanıtını verirken kararsızım yanıtını veren olmamıştır. Şekil 10'da bu değerler yüzde olarak verilmiştir.



Şekil 10: Bilim dili olarak Türkçenin kullanılma önemi

Katılımcı yanıtları incelendiğinde birbirine karşıt yanıt verenlerin sayılarının eşit olduğu görülmektedir. Bu da, öncelikle bilimin ön planda olması gerektiğini düşünenlerin yanında bilimin, Türkçenin kullanılmasına koşut olarak gelişmesinin önemli olduğuna inananların olduğunun bir göstergesidir.

On birinci soruda katılımcılara “Yabancı kaynaklı sözcükler yerine Türkçelerini kullanma konusundaki düşünce veya yaklaşımınız nedir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya 5 kişi tamamen katılıyorum, 8 kişi katılıyorum, 2 kişi katılmıyorum, yanıtını verirken kararsızım ve hiç katılmıyorum yanıtını veren olmamıştır. Şekil 11’de bu değerler yüzde olarak verilmiştir.



Şekil 11: Yabancı kaynaklı sözcükler yerine Türkçelerinin kullanımı konusundaki yaklaşımlar

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlara bakıldığında, büyük bir çoğunluğunun yabancı kaynaklı sözcükler yerine Türkçelerinin kullanılabileceğinden yana oldukları görülmektedir. Türkçenin yapısı İnşaat Mühendisliği bilim alanında kullanılan yabancı terim ve sözcükleri karşılayabilecek donanımdadır. Kullanılan yabancı terimler yerine Türkçede aynı anlamı verecek pek çok sözcük türetilir. Ancak yalnızca sözcükleri üretmek değil, dilselleştirilmiş yeni anlamları kullanım evrenine sokmak, geliştirmek, genişletmek ve yaygınlık kazanmasını desteklemek de gerekir. “Bir bilginin, bir düşünürün, bir yazarın oluşturduğu bir deyim benimsenir, kullanım sıklığı artarsa sözcüklerde yer alabilir” (Aksan, 2003: 44). Duyumsanan bir gereksinme ise paylaşımı yaygınlaştırır.

On ikinci soruda katılımcılara “bilim alanınızda korozyon, segregasyon, priz, statik, agrega, rötire, kapiler, granülometri, moment, iksa, slump gibi sözcüklerin kökenleri nelerdir ve bu sözcüklerin Türkçe karşılıkları neler olabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı bu sözcüklerin yabancı kökenli olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların bu kavramlara verdikleri Türkçe karşılıklar şu şekilde olmuştur.

Korozyon: Katılımcıların tamamı bu sözcük için paslanma karşılığını vermişlerdir.

Segregasyon: 1 yanıt yığılma, 12 yanıt ayrışma, 1 yanıt ayrılma olarak verilmiştir.

Priz: 5 yanıt katılma, 4 yanıt Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı, 1 yanıt donma, 1 yanıt birleşme, 1 yanıt katılma, 2 yanıt sertleşme biçiminde olmuştur.

Statik: 4 yanıt durağan, 1 yanıt duran, 8 yanıt durgun, 2 yanıt hareketsiz, 1 yanıt dengeli şeklinde verilmiştir.

Agrega: 1 yanıt beton karışım malzemesi, 6 yanıt Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı, 1 yanıt tane boyutu, 1 yanıt iri taneli zemin, 1 yanıt taneli malzeme, 1 yanıt sağlam ince malzeme, 1 yanıt tane dağılımı, 1 yanıt iri ve ince taneli beton malzemesi şeklinde olmuştur.

Rötire: 1 yanıt ısı çatlakları, 4 yanıt Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı, 1 yanıt oturma, 1 yanıt esneme, 1 yanıt da betondaki kimyasal reaksiyon sonu, 5 yanıt büzülme, 1 yanıt kısalma şeklinde verilmiştir.

Kapiler: 7 yanıt kılcal, 2 yanıt sıvı emme kabiliyeti, 1 yanıt borucuklu, 2 yanıt Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı, 1 yanıt mikroskobik kanallar şeklinde olmuştur.

Granülometri: 1 yanıt elek analizi, 3 yanıt dağılım, 1 yanıt tane sınıflaması, 3 yanıt tane dağılımı, 1 yanıt taneli parçaların birleşimi, 4 yanıt

Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı, 1 yanıt tane çapını ölçen cihaz, 1 yanıt elek analizi şeklinde olmuştur.

Moment: 3 yanıt dönme, 1 yanıt döndürme kabiliyeti, 1 yanıt eğme kuvveti, 2 yanıt kuvvet çifti, 4 yanıt Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı, 2 yanıt döndürme etkisi şeklinde olmuştur.

İksa: 1 yanıt dayama, 2 yanıt dayanma yapısı, 2 yanıt dayanma, 1 yanıt set, 5 yanıt Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı, 1 yanıt koruma, 1 yanıt zemin iyileştirmesi şeklinde olmuştur.

Slump: 9 yanıt çökme, 1 yanıt çökme deneyi, 3 yanıt Türkçeye çok yerleşmiş olmasından dolayı aynen kullanılmalı şeklinde olmuştur.

1 kişi, “tüm bu sözcükler her ne kadar yabancı kökenli olsalar da dilimize yerleşmişlerdir, Türkçe karşılıklarını bulmaya gerek yoktur”, 1 kişi de “bu tür sözcüklerin Türkçede tam olarak karşılıklarını bulmak neredeyse imkânsızdır, aynen kalmalı” demiştir. “Terim yetersizliği, bazı branşlarda, örnek azlığı veya gelenek yokluğu nedeniyle Türkçe yazmanın muhtemel zorluğu gibi sorunlar dilin özünden değil, tamamıyla dilin kullanımından kaynaklanan sorunlardır” (Demir ve Yılmaz, 2003: 140). Kullanılan yabancı kaynaklı terimlerin türetme ya da kopyalama yoluyla Türkçeye kazandırılması olasıdır. Hiç kuşkusuz öne sürülen bu sözde eksiklikler dilin kendisinden kaynaklanan sorunlardan dolayı değildir.

İnşaat Mühendisliği bilim alanında kullanılan yabancı kaynaklı sözcük ve terimlerin kullanım sıklıklarının gerekçeleri altında bu sözcüklere ortak bir Türkçe anlam kazandırılmamış olması da yatmaktadır. Sözcüklere önerilen Türkçe karşılıklar incelendiğinde bir kavrama bir ya da birden çok karşılık önerilmesi o sözcüğün Türkçe karşılığının ortak bir görüşte birleşmemesi sonucunu doğurmakta bu da aynı kavramı farklı sözcüklerle anlatmayı beraberinde getirmektedir. Bunun yanında bazı sözcüklere önerilen karşılıklar tüm katılımcıları aynı sözcükte birleştirmiş ve bu sözcüklerin Türkçe karşılığının şimdiden benimsendiği gözlenmiştir.

On üçüncü soruda katılımcılara “Alanınızda bilim dili olarak Türkçenin kullanılması hakkındaki görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte açıklayınız” sorusu yöneltilmiş ve şu yanıtlar alınmıştır. Bu konuda yalnızca iki katılımcı görüş bildirmemiştir.

“Anlatımda herkesin daha kolay anlayıp, değerlendirmesi açısından Türkçenin kullanılması önemlidir”. Bir öğretim elemanından alınan bu görüş, insanın kendisini en iyi şekilde anadilinde ifade edebileceğinden hareketle Türkçenin kullanılması gereğine dikkat çekmektedir. “Sürekli kullanılarak Türkçeye yerleşmiş kelimelerin dışında bilim dilinin kesinlikle Türkçe olmasından yanayım. Çünkü her insan kendini en iyi kendi anadilinde ifade eder. Eğer ille de uluslararası alanda çalışmalar yayınlanacaksa çevirmen kullanılabilir.” Türkçede

kullanımları yaygınlaşmış ve kabullenilmiş yabancı kökenli sözcüklerin kalabileceğini belirten bu katılımcı uluslararası boyutta da Türkçenin evrensel bir dil olması yönünde bir görüş bildirmiştir. Yabancı kaynaklı sözcüklere karşılıklar için, TDK'nin 1993'te kurduğu 'Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Komisyonu'nun 5-6 yıllık çalışmalarının ilkinin 1995, ikincisini ise 1998 yılında yayımladığı iki kitapçığı önerilebilir. Yabancı sözcüklere karşılıklar bu kitapçıklarda verilen bilgiye göre 1993-1995 arasında yani ilk kitabın yayımlandığı süreç aralığında 568, 1995-1998 yılları arasında ise 422 sözcüğe karşılık bulunmuş; böylece karşılık bulunan sözcük sayısı 990a ulaşmış olduğu belirtilmektedir (Çotuksöken, 2002: 212).

Bir başka görüş de "Türkçe kaynaklı terimler kullanılmalı ama globalleşen dünyada yabancı karşılıkları da öğrencilere ve bilimsel çalışmalarda anti parantez belirtilmeli" şeklinde gelirken bir başka katılımcı "Yabancı kökenli kelimelerin bilim dilinde orijinal haliyle kullanılması Türkçenin bilim dili olarak zayıf kalmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple, yabancı kökenli kelimeler yerine bu kelimelerin en uygun karşılığı olan Türkçe kelimelerin kullanılması daha uygun olacaktır" biçiminde görüş sergilemiştir. İlk görüşteki gibi bir kullanım alanın uzmanlarınca pek de doğru olarak kabul edilmeyen bir yaklaşım olarak belirmektedir. Buna tek bir anlamın kabullenilmesi ve yaygınlaştırılmasında yaratacağı engel gerekçe gösterilmektedir.

Bir diğer öğretim elemanı bu konudaki görüşlerini şöyle anlatmıştır. "Dilin amacı anlamayı ve anlatmayı kolaylaştırmaktır. Bu nedenle, bilim dili Türkçe olmalı, ancak yerleşmiş terimler o haliyle de kişinin zihninde anlamı oluşturuyorsa değiştirmek zararlı olabilir. Ancak Türkçe kökenden bunu tam karşılayacak bir kelime türetilabiliyorsa dildeki kelimelerin birbirleriyle etkileşimi sonucu zihinde oluşturacağı çağrışımdan dolayı daha iyidir". Bu görüşe çok yakın bir başka görüş de şöyledir. "Belli başlı sözcüklerin Türkçede tam olarak karşılığını bulmak neredeyse imkansızdır. Bu açıdan bakıldığında, ortak bir terminolojinin kullanılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır". Bir başka katılımcıya göreyse, "Türkçede karşılığı bulunan sözcükler muhakkak Türkçe kullanılmalı. Karşılığı olmayan sözcükler İngilizce kullanılabilir. Alanımızdaki temel kavramlar Türkçe öğretilmelidir". Bilim dili olarak Türkçenin varlığı dikkate alındığında katılımcıların bu yöndeki kaygılarının yersiz olduğu düşünülebilir.

Bir öğretim elemanı da Türkçenin tarihi geçmişi ve diğer dillerle etkileşimine dikkat çekerek şunları demiştir. "Türk tarihinde, Türklerin yedinci asırdan itibaren Farsça ve Arapça, On yedinci asırdan sonra Fransızca, yirminci asırdan sonra da İngilizce'nin etkisi altında kalması, bilim dilini de olumlu-olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak İngilizce'nin etkisi tehlikeli bir boyut kazanmıştır. İngilizce'nin egemenliğinin sona ermemesi halinde Türk dünyası bilim alanında bulunduğu seviyenin de çok gerisine düşecektir." Bilindiği gibi, Avrupa'yla ilişkiler daha çok Fransızca kanalıyla gerçekleşmiş, 1839 Tanzimat



Fermanı'ndan sonra yazın ve bilim terimlerinden günlük yaşam kavramlarına değin pek çok öge Fransızca'dan aktarılmıştır. İngilizce, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünyada yaygın bir yabancı dil olmuştur. Türkiye'nin batı dünyasıyla ilişkilerinde bu dil ön plana çıkmış, yapılan anlaşma, girişimler, ilişkiler yanında sinema endüstrisi, radyo ve televizyonun yaygınlaşması bu dilin eğitim öğretimde yaygınlaşmasına neden olmuştur. Almanca'dan Türkçeye geçen öğelerin sayısı bu iki dile oranla çok düşüktür. Özellikle iki toplumu birbirine yaklaştıran I. Dünya Savaşı sırasında Türkçeye giren ve bir süre kullanıldıktan sonra unutulmuş sözcükler dışında üniversite reformu sırasında giren dekan, doçent gibi sözcükler kalmıştır (Aksan, 2004: 132-133). Genel dilde olduğu gibi İnşaat alanının da Latince, İngilizce ve özellikle de Fransızca'dan etkilenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Üç katılımcı, Türkçenin evrensel boyutta onayının ulusallıktan geçebileceği düşüncesinden hareketle Türkçenin bilim dili olarak gücüne inanmakta olduklarını bu konuda geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve desteklenmesi gerektiğini belirtmişler. Bu görüşler ise şöyle aktarılmıştır. "Dilimizin kaybolmaması ve Türkçenin geliştirilmesi için kullanılmalı. Bir millet diliyle var olur" yine "Türkçe bilim dili olarak yeterli ve zengin bir dildir. Bu nedenle diğer alanlarda olduğu gibi bilim alanında da Türkçe kullanılmalıdır" denilmiştir. Bir diğer katılımcıysa "Bilim dili olarak Türkçenin kullanılmasından yanayım" demiştir.

On dördüncü soruda katılımcılara "Alanınızda Türkçenin bilim dili olarak kullanılması yönünde öneri ve görüşleriniz nelerdir?" sorusu yöneltilmiş, şu yanıtlar alınmıştır.

Katılımcılardan birinden gelen "Tüm akademisyenlerin ortak bir terminolojide birleşmesinden yanayım" görüşü, Türkçenin türetim olanaklarıyla oluşturulan ve ortak kullanıma kazandırılacak bir terminolojinin gerekli olduğuna dikkat çekmektedir.

Bilim dili olarak kesinlikle Türkçenin kullanılmasından yana olan ve bunu destekleyen bir başka görüş de şu şekilde gelmiştir. "Türkçe karşılığı uygun olan bütün kelimeler Türkçe kullanılmalı. Öğrencilere Türkçe sözcükler aşılmalı, Türkçe yayınlar çıkartılmalı"

İki katılımcıdan biri, "Eğitim ve öğretim kurumlarından başlayıp sempozyum, kongre ve konferanslarda Türkçenin yaygın şekilde kullanılması sağlanmalı" derken buna çok yakın bir başka görüş de "Kendimizi ifade edebilmenin en iyi yolu anadilini kullanmaktır. Bilim dili olarak biz Türkçeyi ne kadar çok kullanıp makale yapabilirsek sanırım Türkçenin gelişmesine o kadar çok katkı sağlamış oluruz" biçiminde olmuştur. Bunu destekleyen bir diğer görüş şöyle gelmiştir. "Bilim dili Türkçe olmalıdır. Akademik atanma kriterlerinde yabancı dil koşulu aranmamalıdır. Alanımızda yapacağımız yayınlarda daha fazla Türkçe kaynak (dergi, konferans, seminer, bildiri vs.) bulunmalıdır". Özellikle topluma ışık tutan ve onu aydınlatan üniversiteler Türkçeyi kullanma ve geliştirme yönünde

de birer örnek olmalı ve olabildiğince Türkçeyi kullanma özendirilmelidir. Bir başka katılımcının “Yabancı kökenli kelimelerin herkes tarafından benimsenebilecek, kelimenin tam anlamına hitap edebilecek, Türkiye çapındaki bilim adamlarınca desteklenen Türkçe karşılıklarının araştırılıp ortaya konması gerekmektedir” şeklindeki görüşü yine Türkçe terminolojinin kullanılıp benimsenmesine dikkat çekmektedir. TDK'nin 1963-1983 yılları arasında çıkarttığı sözlüklerdeki Türkçe terim varlığı (tıp bilimi hariç) 80.000'e yakındır. Ancak özellikle yükseköğretimde fen bilimlerinde Türkçe terimler büyük ölçüde dışlanmış olduğu bilinmektedir (Ülker, 2003). Buradan da anlaşılacağı üzere yabancı kaynaklı sözcüklere karşılık bulmada Türkçe yetkin ve güçlüdür.

Bir katılımcının “Türkçe kelimeler ne kadar çok tercih edilirse o derece dil sadeleştirilir. Bununla birlikte uzman kişilerin çalışmalarında Türkçe iyi bir şekilde kullanılmalı, kalıcı terimler doğru olarak seçilmelidir” biçimdeki görüşü dilin yaratıcılık gücünün önemini vurgulayarak yalnızca bir sözcük veya terime karşılık bulmak değil onu kalıcı kılabilmek için gösterilmesi gereken özene dikkat çekmektedir.

Bir başka katılımcı ise Türkçedeki yabancı kaynaklı sözcüklere ilişkin çok farklı bir değerlendirme yapmıştır. “Bilim dili Türkçe olmalıdır. Terimler yabancı kökenli olabilir ancak bu onların Türkçeleşmediğini göstermez. Yabancı kökenli terimler için Türkçe kökenli tek kelime (iki kelime kullanım zorluğu getirir) bulunabiliyorsa kullanılabilir. Bulunamıyorsa zorlamak manasızdır.” Dil devrimi sözcüklerin Türkçe köke dayanması gereğine özen göstermiştir. Ancak bu durum Latince sözcüklere dayalı tıp bilim dilinde daha az tartışmalı olarak belirmektedir. Bu da sanki bu sözcüklere karşılık bulunamayacağı ya da bulunmasına gerek olmayacağı kanısını doğurmuştur. Bu kanı katılımcının bu yöndeki görüşünü açtımsayan bir örnek olarak ele alınabilir.

Yabancı yayınların çeviri yoluyla dile kazandırılması, anadilin korunabilmesi ve kirletilmeden gelecek nesillere aktarılmasını bir görev olarak algılayan iki farklı görüş de şöyle gelmiştir. “Kesinlikle Türkçe bilimsel eserler verilmelidir. Değerli yabancı yayınların Türkçeye çevrilmesi ve yayılması gereklidir. Ancak bu düşünce yabancı dil bilinmesine engel olarak değerlendirilmemelidir. Mevcut durumda bilimin kullanılma alanı dil nedeniyle çok daralmaktadır. İnsanların en yüksek düşünme gücünü anadillerinde kullanabildikleri dikkate alınmalıdır. Kesinlikle yabancı dilde eğitim-öğretim yapılmamalı, ancak çağın gereği olarak üç veya daha fazla dil öğretilmesi önemsenmelidir.” Bu ve izleyen görüş Türkçe için en büyük tehlikeyi eğitim-öğretim alanında görmektedir. “Anadilimizin yarını ve doğru yolda, bozulmadan, önümüzdeki yüzyıllara erişebilmesi bakımından en önemli olumsuz etkenlerden biri, anadili eğitimi ve öğretiminde, özellikle son 30-40 yıl içinde kendini gösteren gerilemedir (Aksan, 2005: 145). Özellikle eğitim alanında bir yabancı dilin

öğrenilmesinin eğitim sürecinin amacı haline dönüştürülmüş olması anadilin gelişimine büyük ölçüde zarar vermiştir.

Tüm görüşlerin tam tersi bir görüş de şöyledir. “Türkçede terminolojik olarak bazı sözcükler birden fazla karşılık bulabilmektedir. Bu açıdan gerekli olan yerde Türkçenin yanında yabancı kelimelere (İngilizce ağırlıklı olarak) yer vermek gereklidir”. Katılımcının bu yöndeki görüşü, günlük yaşamda ağırlıklı olarak kullanılan İngilizce’nin bilim alanında da anlatım olanakları ve sözcük dağarcığının geniş olduğu düşüncesiyle kullanılıyor olmasıyla açıklanabilir. Tabii ki hiçbir nesnelği olmayan bu görüşün, bu yöndeki kullanımı destekleyen bir gerekçe olarak düşünüldüğü görüşündeyiz.

### Sonuç ve Öneriler

•Pek çok yazın ve bilim adamı Türkçeyi kullanarak onun bilim dili olarak gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Örneğin, bilgisayar alanında Aydın Köksal, dilbilim alanında Berke Vardar, yazın alanında Tahsin Yücel, Akşit Göktürk ve Melih Cevdet Anday’ın isimleri sayılabilir. Bu çabaların diğer bilim adamları, aydınları, düşünürleri, yazarlarınca tıpkı bir bayrak yarışı gibi sürdürülmesi gerekir.

•Türkçe karşılığı olmasına karşın kullanımda tercih edilmeyen ya da özensiz veya yanlış kullanımı, kimi kavramlar bir tepki ve güvensizlik duygusunun sonucu olarak kabul görmemektedir. Bunun için sözlü kullanım değil yazılı kullanım alışkanlıklarının desteklenmesi ve yaygınlaşması Türkçeyi benimsemeyi güçlendirecektir. Bu da ancak terimlerin sözlükte yer almasıyla değil kullanılması ile olasıdır.

•Türkçe konuşulduğu ülkede yani Türkiye’de yapılan bilimsel çalışma ya da araştırmalardaki kavramları karşılayacak güce sahiptir. Bunun için öncelikle ‘Türkçe bilim dili olmaz’ yargısının değiştirilmesi gerekir. Çünkü Türkçe sınırsız sayıda sözcük üretme zenginliğinde ve gücündedir.

•Anadile saygı, sevgi, duyarlılık ve sorumluluk bilinciyle bilimin yakından izlenmesi ve bilginin Türkçeye kazandırılması bununla da kalmayıp özümsemesi gerekir. Kavramın anadile aktarımında öğrenilen terimle ilişkilendirme yapılması anlam alanında bir çağrışımı da kolaylaştıracaktır.

•Genel dilde olduğu gibi bilim dilinde kullanılan sözcükler de anadilde kullanılan, öğrenilen, tanınan yani yaşamın içindeki gibi somutlanabilen düzeyde olmalıdır.

•Türkçenin bilim dili olarak benimsenip kullanılması uzun ve zor bir süreç olarak görülmektedir. Öncelikle bu durumun onayından hareketle terimlerin yayımlanması ve tutarlı hale getirilmesi sağlanmalıdır.

•Türkçenin en azından ulusal boyutta öncelikle eğitim ve öğretim dili olarak yetinleştirilmesi bilim dili olarak kazandırılmasına kaynaklık edecektir.

•Türk Dili'nin yaygınlaştırılması onu yaşatacak temel gereksinimleri belirlemek, özellikle gençleri Türkçe yazmaya, okumaya ve düşünmeye yönlendirmek çok önemlidir.

•Yabancı kökenli bir sözcük Türkçe olarak dilselleşirse yani bu yeni anlam kendi dil ve anlam evrenimize kazandırılırsa Türkçeye kazandırılmış olur.

•Üniversitelerde ve diğer araştırma merkezlerinde, basında, yalnızca yükseköğretim değil, Millî Eğitim düzeyinde yapılan çalıştay, konferans veya toplantılarda yayınların çevirisinin yapılması ve araştırmacılara bu konuda destek olunması için merkezler kurulabilir.

•Yabancı dil öğrenmenin bilim adamı için gerekli bir koşul olduğunu kimse yadsıyamaz. Ancak yabancı dil öğrenmek ile yabancı dilde öğrenim iki farklı konudur. Çünkü yabancı dille eğitim yapmak o dilin ağırlıklı olarak bilim terimlerini öğrenmekle sınırlıdır ki bu da genel dili öğrenme yanında oldukça kısır kalmaktadır. Çünkü yabancı dilde öğrenim yapma bir dil öğretme yöntemi değildir. Bu nedenle, yeni terimlerin yerleştirilmesinde ana dilde eğitim gerçeği de göz ardı edilemez.

•Günümüzde Almanya, Fransa, Macaristan gibi ülkeler dillerini bilim dili olarak koruma altına almışlardır. Bilim dili sayılan dillerin yaptığı gibi (Örneğin 1994'de Fransa'nın çıkardığı dil kanunu) Mühendislik bilim alanında Türkçeyi kullanma, koruma ve geliştirmek için neden bizde de yasal düzenlemelere gidilmesin? Bu yolda Türk Dil Kurumu ve Derneği ile Çağdaş Türk Dili Dergisinin yabancı sözcüklere karşılık bulma çabaları desteklenmelidir.

## **Ekler**

(1)Bu çalışmada kullanılan sormacaya ait sorular aşağıda verilmiştir.

İnşaat Programı ve İnşaat Mühendisliği Bölümü öğretim elemanlarının bilim dili olarak Türkçeyi kullanma yaklaşım ve duyarlılıklarını belirlemek üzere hazırlanmış olan aşağıdaki soruları dikkatlice okuduktan sonra, kişisel bilgi ve birikiminize dayanarak yanıtlayınız. Yanıtlamada dilerse isminizi ya da takma isim kullanabilirsiniz.

Teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Hanife Nâlân Genç-Öğr.Gör. Sait Sami Genç

**Cinsiyetiniz:** K ( )

E ( )

**Meslekteki yılınız:**

- a. 0-5 yıl
- b. 5-10
- c. 10-15
- d. 15-20
- e. 20-25
- f. 25 yıl ve üzeri

**Çalıştığınız Bölüm:****Ünvanınız:**

- a. Araştırma Görevlisi
- b. Uzman
- c. Öğretim Görevlisi
- d. Yardımcı Doçent Doktor
- e. Doçent Doktor
- f. Profesör Doktor
- g. Diğer.....

1. İnşaat mühendisliği bilim alanında kullanılan terim ve/veya terminolojide yabancı kaynaklı sözcüklerin oranı hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a. %0 - %20
- b. %20-%40
- c. %40-%60
- d. %60-%80
- e. %80-%100
- f. Oran hakkında fikrim yok

2. İnşaat mühendisliği biliminde yabancı sözcükler oranı Türkçeye zarar vericidir.

- a. Tamamen katılıyorum
- b. Katılıyorum
- c. Kararsızım
- d. Katılmıyorum
- e. Hiç katılmıyorum

3. Alanda kullandığınız yabancı kaynaklı sözcükleri hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?

- a. Çoğunlukla
- b. Biraz
- c. Hiç

4. Bilim alanınızda yabancı kaynaklı sözcükleri kullanıyorsanız kullanma gerekçe veya gerekçelerinizi belirtiniz. (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz).

- a. Daha bilimsel bulduğum için
- b. Akademik çalışmalarda
- c. Derslerde
- d. Yerleşik kullanma alışkanlıklarında dolayı

- e. Diğer.....  
.....  
.....
5. Diğer mühendislik alanlarıyla karşılaştırıldığında inşaat mühendisliğindeki yabancı kökenli terminolojinin kullanılması zorunludur.  
a. Tamamen katılıyorum  
b. Katılıyorum  
c. Kararsızım  
d. Katılmıyorum  
e. Hiç katılmıyorum
6. İnşaat mühendisliği alanında hangi dilin bilim dili olarak kullanıldığının önemi yoktur. Çünkü aslanan o bilim dalının gelişmesidir.  
a. Tamamen katılıyorum  
b. Katılıyorum  
c. Kararsızım  
d. Katılmıyorum  
e. Hiç katılmıyorum
7. Yabancı kaynaklı sözcükler yerine Türkçelerini kullanma konusundaki düşünce veya yaklaşımınız nedir?  
a. Tamamen katılıyorum  
b. Katılıyorum  
c. Kararsızım  
d. Katılmıyorum  
e. Hiç katılmıyorum
8. Bilim alanınızda korozyon, segregasyon, priz, statik, agrega, rötre, kapiler, granülometri, moment, iksa, slump gibi sözcüklerin kökenleri nelerdir?  
a. Türkçe  
b. Yabancı kökenli (Almanca, Fransızca, İngilizce, Yunanca, vb.)  
Yanıtınız yabancı kökenli ise ;  
Bu sözcüklerin Türkçe karşılıkları neler olabilir ?  
.....  
.....  
.....  
.....
9. Alanınızda bilim dili olarak Türkçenin kullanılması hakkındaki görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte açıklayınız.  
.....  
.....  
.....

.....  
.....  
10. Alanınızda Türkçenin bilim dili olarak kullanılması yönünde öneri ve görüşleriniz nelerdir?  
.....  
.....  
.....  
.....

### KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan. (1979). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) (1. cilt) (2. Baskı)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, Doğan. (1982). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) (3. cilt)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, Doğan. (1992). “Anadili” Anadil Üzerine Düşünceler Görüşler, (Der. Mehmet Çakır) Schulbuchverlag Anadolu GmbH. 6-19.
- Aksan, Doğan. (2003). *Dil, Şu Büyülü Düzen*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Doğan. (2004). *Türkçenin Söz Varlığı*, (3. Basım). Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, Doğan. (2005). *Türkiye Türkçesinin Dünyü, Bugünü, Yarını*, (Dördüncü Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Çotuksöken, Yusuf. (2002). *Türkçe Üzerine I Denemeler ve Eleştiriler*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Demir, Nurettin ; Yılmaz Emine. (2003). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Kızıltepe, Zeynep ; Doğançay-Aktuna Seran. (2006). “Yüksek Öğretim Başta Olmak Üzere Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Dillerin Durumu”, *Türkiye’de Dil Tartışmaları*. (Derleyenler Astrid Menz-Christoph Schroeder) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları 152, 229-240.
- Koç, Sabri. (1989). “Türkçe Bilim Diline Doğru”, *Bilim Dili Türkçe Yazın Dili Türkçe (Prof. Dr. Akşit Göktürk’ün Anısına...)*. Ankara: Dil Derneği Yayınları 2. 12-14.
- Köksal, Aydın. (1989). “Bilim Dili Türkçe”, *Bilim Dili Türkçe Yazın Dili Türkçe (Prof. Dr. Akşit Göktürk’ün Anısına...)*. Ankara: Dil Derneği Yayınları 2, 38-56.

Kula, Onur Bilge. (2004). “Yazın ve Bilim Dili Olarak Türkçe -Yazın Kuramı Açısından Bir Kavramlaştırma Denemesi-”, Uluslararası Gelişmeler ve Türkçenin Durumu Türk Dili Kurultay Kitabı, Mersin: Atatürkçü Düşünce Derneği Şubesi Yayınları: 3. 117-132.

Kuleli, Ömer. (1989). “Türkçe Bilim Dili Olarak Gelecekte Hangi Aşamada Olacak?” *Bilim Dili Türkçe Yazın Dili Türkçe (Prof. Dr. Akşit Göktürk’ün Anısına...)*. Ankara: Dil Derneği Yayınları 2, 32-33.

Sankur, Bülent. (1989). “Bilim Dili Olarak Türkçe ve Terimler”, *Bilim Dili Türkçe Yazın Dili Türkçe (Prof. Dr. Akşit Göktürk’ün Anısına...)*. Ankara: Dil Derneği Yayınları 2. 28-31.

Uygur, Nermi. (1989). *Dilin Gücü* (Üçüncü Baskı). Ankara: Ara Yayıncılık.

Ülker, Süreyya. (2003). “Bilim Dili ve Türkçe”, *Türk Dili Dergisi*. Yıl: 16. Cilt: 16. Sayı: 95. Mart-Nisan. 18-20

Vardar, Berke. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, B. Vardar yön., İstanbul, Ankara: İzmir ABC Kitabevi.